

APA Güçyetmez, F . (2021). ARKTİK'TE BÜYÜK MEYDAN OKUMA: ÇIKAR DENGESİ . Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi , 22 (1) , 29-41 . Retrieved from <https://dergipark.org.tr/pub/anadoluibfd/issue/61029/887039>

Araştırma Makalesi
Başvuru Tarihi: 26.02.2021
Kabul Tarihi: 12.03.2021

Research Article
Received Date: 26.02.2021
Acceptation Date: 12.03.2021

ARKTİK'TE BÜYÜK MEYDAN OKUMA: ÇIKAR DENGESİ

Öğr. Gör. Ferdi Güçyetmez¹

ÖZET

Anahtar Kelimeler:

- ❖ Arktik,
- ❖ Çıkar dengesi teorisi,
- ❖ Amerika,
- ❖ Çin,
- ❖ Rusya

Küresel menfaatlerin yeni çatışma alanı Kuzey Kutbu. Bu anlamda Arktik'i, bölge ülkeleri ya da bölge dışı ülkeler kapsamına indirgemek basit kalabilir. Çünkü, bölgede kıyısı olsun ya da olmasın Arktik'e taraf olan ülkelerin üye olduğu uluslararası kuruluşlar nedeniyle Arktik'e bağlantısı vardır. Bu durum bölgede yaşanan ve yaşanılacak olan olaylarında habercisi diyebiliriz. Gelecekte yeni bir rekabet alanı olan Arktik'e Çin üzerinden teorik olarak yaklaşımda bulunduğumuz bu çalışmayı diğer çalışmalardan ayıran özellik ise 'Hegemonya' ya da 'Güç dengesi' kapsamında değil 'Çıkar Dengesi' üzerinden ele almış olmasıdır. Çalışma kapsamında Çin'in sadece Rusya ile değil diğer ülkelerle de politik bir tutum içerisinde olduğu konu edilmiştir. Bu nedenle Amerika, Rusya ve Çin odaklı bu çalışmada, farklı teoriler üzerinden incelenme zorunluluğu gerekmektedir. Böylece çalışma içerisinde birçok teorik yapı incelenmiş ve veriler ile ispatlanmaya çalışılmıştır.

THE GREAT CHALLENGE OF THE ARCTIC: THE BALANCE OF INTEREST

Lect. Ferdi Güçyetmez

ABSTRACT

The new conflict area of global interests is the North Pole. In this sense, it may be simple to reduce the Arctic to regional countries or non-regional countries. Because, regardless of whether there is a coast in the region or not, countries that are parties to the Arctic have connections to the Arctic due to international organizations that are members. We can say that this situation is a precursor to the events experienced and to be experienced in the region. The feature that distinguishes this study, in which we theoretically approach the Arctic over China, which is a new competition area in the future, from other studies is that it deals with 'Balance of Interest' rather than 'Hegemony' or 'Balance of power'. Within the scope of the study, it was mentioned that China has a political attitude not only with Russia but also with other countries. Therefore, in this study focused on America, Russia and China, it is necessary to examine it through different theories. Thus, many theoretical structures were examined in the study and tried to be proven with data.

Keywords:

- ❖ Arktik
- ❖ Balance of interest theory,
- ❖ Amerika,
- ❖ China,
- ❖ Russia

¹İsviçre Neuchatel Üniversitesi & İstanbul Kent Üniversitesi, ferdigucyetmez26@gmail.com , <https://orcid.org/0000-0003-1204-2606>

1.GİRİŞ

Küresel rekabet alanlarının arttığı ancak buna karşın verimli bölgelerin azaldığı 21. yüzyılda sıkışan güç unsurlarının yeni rekabet alanı olarak ortaya çıkan Arktika için klasik uluslararası kuramların daha ötesinde bir söylem geliştirmek gerekmektedir. Küresel etkileşim sayesinde artık devletlerin yüzölçümüne bakmıyor. Hali hazırda artan küresel çatışmalarda güçlü devletler etkinlik alanlarını artırmaya çalışırken bundan “faydalanmak isteyen küçük devletler ise ‘bandwoganing’ ile güce yaklaşarak” (Schweller, 2004, s. 166) güç dengesinde yerlerini alma çabasına çoktan girdi. Son 10 yıl içerisinde Ortadoğu’da meydana gelen bölgesel çatışmalar ve sonrasında Akdeniz’e yansıyan gerilim noktasında bir dizi bölgesel kutuplaşmalar oluşmakta ve bu bölgede zayıf devletlerin belli başlı güçlü devletler öncülüğünde daha cesurca adımlar attığını gözlemlemekteyiz. Ancak esas konumuz olan Arktika konusunda dikkat çekmek istediğimiz, hali hazırda küresel güç olan ve ekonomik anlamda zirveye doğru ilerleyen Çin’in bölgede neden ne nasıl yer aldığıdır. Çin, Arktik politikasında önemli bir güç potansiyeline sahip olan bölge dışı aktördür. Çin birçok menfaati için girdiği bu bölgede aynı zaman önemli bir denge rolü kurmaktadır. İşte bu noktada Çin’in ‘Çıkar Dengesi’ (Schweller, 1994) rolü üstlendiğini söylemekteyiz. Asya bölgesinde Rusya ile yürüttüğü politikaları Arktik bölgesine taşıyan Çin, bölgede ortaya çıkan menfaatlerini, Asya’da dostu olan Rusya’nın bölgesel gücünü destekleyerek korumaya çalışmakta. Mutualist bu yaklaşımdan bölgesel bazda hem Rusya hem de Çin faydalanmaktadır.

Küresel anlamda hedeflerine ulaşmak için yeterli güce sahip olan Çin, son dönemde birçok alanda yaptığı yatırımlar ile öne çıkarken uyguladığı politik tutumlar ile ilerleyişine devam etmekte. Çin, birçok ülke ve bölgede hegemonya kuramları ile hakimiyet kurarken Arktik bölgesinde hakimiyet peşinde olmaktan ziyade gücünün farkında olan bir ülke olarak, güç dengesinde yerini alarak menfaatlerini ön plana

çıkarmayı hedeflemekte. Yani Arktik Çin için hegemonya kurmak istediği bir bölge olmasından daha fazla güçlü bir ortak olan Rusya’ya vereceği destek ile bölgeden çıkarlarını rahatça erişme aracıdır. Halihazırda Arktik Konseyinde gözlemci rolü olan Çin, bölgesel politikalarını tamamen ticaret üzerinden yürütme çabasında. Herhangi bir küresel çatışmadan uzak, Arktik bölgesinde bulunan birçok ülke ile ticaret yapan Çin, bu dengede rolünü oldukça önemsiyor. Öyle ki, bunun farkında olan Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Çin’in bölgede attığı adımlardan rahatsız olduğunu 2019 yılında raporlarına yansıtmaktadır. Çin’in bölgedeki askeri hareketliliğine vurgu yapılan raporda, Arktik bölgesinde büyüyen Çin riskinden bahsedilmektedir. ABD bu endişesinde yersiz değil. Çin, bölgesel çıkarlarını korumak ve çıkar dengesi amacıyla girdiği bu bölgede dengedeki gücünü korumak için Arktik Okyanusuna giriş kapısı olan ‘Bering Boğazı’ndan gelecek olan herhangi bir saldırıya karşı askeri güç kullanacağını belirterek askeri yatırımlarda yapmıştır. Çin’in yükselen Kuzey Kutbu menfaatlerini anlamadaki zorluklardan sadece biri, Pekin tarafından özellikle bu politikaları açıklayan kapsamlı bir politika belgesinin veya Beyaz Kitap’ın henüz bulunmamasıdır.

Bu bağlamda yapacağımız çalışmada, güç dengesinden yola çıkarak ‘çıkar dengesi’ kurmaya çalışan Çin’in geliştirdiği Arktik politikasını diğer merkez ve çevre ülkeler ile inceleyerek Schweller’in geliştirmiş olduğu çıkar dengesi teorisi kapsamında yaklaşımda bulunacağız. Yaptığımız çalışma dahilinde savunulan görüş ve amaç, Çin’in güç dengesinde rolünün farkında olduğu ve bunu kullanarak bölgede herhangi bir çatışmaya girmeden, herhangi bir ülke karşıtlığı yapmadan herkesle ortak iş yapabileceği, yani ‘Âli Menfaat’ için hareket edeceği görüşünü teorik yaklaşımlar ile ortaya koymaktır.

2. KÜRESEL GÜÇLER ARKTİK'E NEDEN YÖNELDİ?

Geçtiğimiz 10 yılda nüfus artışının yanı sıra sanayi üretim kapasitesini de artıran ülkelerin enerji ihtiyacı da bunlara paralel olarak artış göstermiştir. Aynı dönemde, Arktik deniz buzu önemli ölçüde eriyerek Arktik petrol kaynaklarının çıkarılması ve nakliye için çok daha ucuz erişimin önünü açtı (Heininen, 2001, s. 47). Küresel keşfedilmemiş petrol kaynaklarının neredeyse dörtte biri ile Kuzey Kutbu, OPEC dışında geleneksel petrolün son büyük kaynağı olarak tüm dikkatleri üzerine çekti. Avrupa Birliği (AB) ve ABD, sınırlı sayıdaki büyük tedarikçilere olan bağımlılıklarını azaltmak için Kuzey Kutbu'na olan umutlarını daha da artırdı. Özellikle Avrupa'nın Rus gazına bağımlılığını azaltma hatta bitirme umudu ile bölgeden çıkacak olan enerjiyi büyük sabırsızlıkla beklediğini söyleyebiliriz.

Şekil 1. Arktik ve Arktik Dışı Ülkeler

Kaynak: (Aleskerov Fuad and Victorova Elizaveta, 2015).

Arktik bölgesine yönelik farklı yaklaşımlar, Rusya için daha farklı şekilleniyor. Çünkü bunlar aynı zamanda Rusya'nın 21. yüzyıl gündeminin bir parçasını oluşturuyor (Gunitskiy, 2008, s. 261) yani bir Arktik bölgesi politikasının oluşumunu mecburi olarak teşvik ediyor.

Kuzey Kutbu bölgesi artık kendi yeni fikirleri, kavramları ve devlet stratejileriyle geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için gereken yeni bir alandır. Arktik bölgesi etrafındaki yeni durum, devlet ve devlet dışı aktörler arasındaki etkileşimi artıracaktır. Ulus ötesi şirketler ve sivil

toplum gibi devlet dışı aktörler de bölgede ana aktörler olarak karşımıza çıkacaktır.

Bu nedenle bugün Kuzey Kutbu bölgesi, ulus ötesi politikalar için uluslararası siyasi karar alma yeniliğinin ortaya çıkma zorunluluğunun doğduğu alandır. Yani, dünya açısından yeni bir deneysel platform olduğunu söylememiz mümkündür (AMAP, 2011). Tarihsel analiz sistemi, içindeki ulusal siyasi ve dünya siyasal süreçleri, devlet ve devlet dışı aktörleri, aralarında ve dış aktörlerle etkileşimi içeren ulus ötesi, küresel bir yönetim yaklaşımı gerektirir. Bu nedenle, Rusya, Çin, ABD ve bölgesel güç olmak isteyen AB'nin Kuzey Kutbu'na yaklaşımı ve uluslararası çıkarları, bu arka planla tartışılabilir. Rusya şu anda Kuzey Kutbu bölgesini ulusal çıkarlarının ve güvenliğinin belirli bir alanı olarak görüyor. Çin'de bunun farkında olarak Rusya'nın bu profilde çıkar elde etmesini sağlamak amacıyla kendi menfaatleri için küresel bir yatırım gerçekleştirilmekte.

2.1. RUSYA'NIN ARKTİK DOKTRİNİ

Rusya soğuk savaş sonrasında hızla toparlanmasını sürdürürken yayılcı politikasını da Arap Baharı sonrasında daha fazla artırmış ve güç sistemlerindeki tüm kavramları hem teorik olarak hem de pratikte verimli şekilde kullanmıştır. Ancak Rusya için Arktik daha fazla önem arz etmektedir. Çünkü bu bölge ne Suriye ne de Akdeniz gibi uzaktan uzağa operasyon yönetebileceği sınırlarından uzak bir alan değildir. Bu nedenle Rusya buradaki politikalarına daha fazla dikkat etmek zorundadır (Klimenko, 2016). O halde Rusya'nın Arktik politikası için sormamız gereken soru şu; Sert güç mü yoksa yumuşak güç mü kullanılmalı? Esas olarak Soğuk Savaş dönemi için tasarlanan bu teoriler, günümüz dünyasında bile bazı durumlarda muhtemelen hala çalışabilirken, Kuzey Kutbu gibi bölgelere pek uygulanamaz. Bölgesel aktörlerin hiçbiri salt mevcut durum veya revizyonist güç olarak değerlendirilemez. Beş kıyı devleti (Kanada, Danimarka, Norveç, Rusya ve ABD), diğer oyunculara kendi bölgesel düzenini dayatmak isteyen ve yükselen güçler tarafından pozisyonlarına meydan okunan

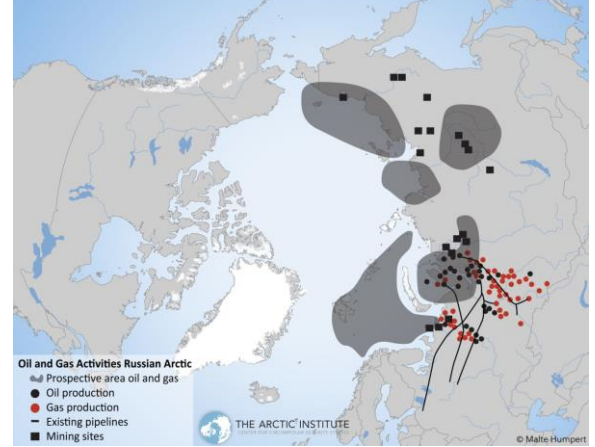
statüko / egemen güçler olarak hemen hemen hiç görülmez. Yani burada sergileyeceğimiz yaklaşım dünyanın diğer çatışma alanlarından farklı olarak ele alınmalı ve bir çatışma platformu olarak değil yükselen güç epistemolojisi ile okunmalıdır.

Rusya'nın Arktik doktrini konusunda bölgesel tartışmaları incelediğimizde bu politikaların kâğıt üzerinde mi kaldığı yoksa eylem planlarında uygulamaya geçildi mi sorunsalı ile karşılaşmaktayız. Bu sorunsalı 1990'lı yıllar açısından incelediğimizde Rusya'nın Kuzey bölgeleri ile neredeyse hiç ilgilenmediği ve Arktik'i görmezden geldiği konusu ile karşılaşmaktayız (Fyodor, 2010, s. 19–32)

Soğuk Savaş yıllarının getirdiği ekonomik ve sosyolojik buhranın sis perdesi 2000'li yıllarda aralanırken Rusya, Arktik politikası konusunda belki de ilk defa bir yol haritası ortaya koydu. Ardından Rusya'nın bölgeye yönelik stratejik güvenlik hedefi, "Rusya Federasyonu Silahlı Kuvvetlerinin genel amaçlı birliklerinin (kuvvetlerinin) ve diğerlerinin gerekli muharebe kabiliyetlerinin sürdürülmesi dâhil olmak üzere, Rusya Federasyonu'nun Arktik bölgesinde elverişli bir operasyonel rejim sağlamak olarak tanımlandı." Bu, Federal Güvenlik Servisi Kıyı Savunma Hizmetinin ve sınır kontrollerinin güçlendirilmesini ve tüm kıyı boyunca boğazlarda ve nehir haliçlerinde teknik kontrolün kurulmasını içeriyordu (Brady, 2017). Böylece, Kuzey Kutbu Kuvvetler Grubu sadece toprakları korumakla değil, aynı zamanda Rusya'nın bölgedeki ekonomik çıkarlarını korumakla da görevlendirildi. Buna karşılık, Rusya'nın Kuzey'de egemenlik haklarını göstermek ve bölgedeki ekonomik çıkarlarını korumak için önemli bir araç olarak görülen Kuzey filosunun görev yeteneklerinin artırılması istendi. Böylece Rusya ulusal güvenlik stratejisi yeni tip pozisyon belirlemeye başladı. Rusya'nın oluşturduğu Arktik Doktrini'ne Rusya'nın Kuzey Kutbu bölgesindeki jeopolitik çıkarları, Rusya'yı hayati derecede ilgilendiren bazı konularda kendini gösteriyor. Bunlar arasında: Rus filosunun Arktik üzerinden Atlantik Okyanusu'na

serbest erişimi; Rusya Federasyonu'nun münhasır ekonomik bölgesi ve kıta sahanlığı içindeki enerjinin mülkiyeti en önemlileri. Ayrıca Rus Kuzey Filosunun deniz ve okyanus alanlarının savunması bölge için hayati rol taşımaktadır.

Şekil 2: Arktik'te Rusya Enerji Gücü

Kaynak: (<https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Oil-and-Gas-in-Russia-high-res.jpg>)

Rusya Akdeniz ve Ortadoğu politikalarını bir düzen içerisinde ilerletirken Arktik politikalarını daha sıkı hale getirme evresine girdi. Bölgede liderliği konusunda uzun vadeli stratejik planlama politikasını 2020 yılında tamamladı. Son dönemde küresel ve bölgesel hedefler konulu yayınları arasında 2027'ye kadar Devlet Silah Planı, 2030'a kadar güncellenmiş bir Deniz Faaliyetlerinin Geliştirilmesi Stratejisi ve 2035'e kadar yeni Enerji Stratejisinin yayınlanması yer alıyor.

Rusya'nın Arktik bölgesindeki jeopolitik durumuna bakıldığında, bölge üzerindeki kontrol için rekabeti artırma eğiliminde bir tutum sergilediğini söyleyebiliriz. Arktik aktörlerinin bölgedeki askeri varlığının güçlendirilmesi, çok taraflı ordunun güçlendirilmesi anlamına gelmektedir. Zaten Arktik bölgesine yönelik gözlemlerde bölgesel militarizasyon da artış olduğu da görülmektedir. Arktik bölgesinde işbirliği, askeri doktrinlerin miktarının artması, silahlı kuvvetlerin bölgeye girişinin başlaması, Arktik güçlerinin de modernizasyonunu

hızlandırdı ve bölgedeki ekonomik çıkarları korumak için donanmaların kullanılmasının önünü açtı. Tabii bölgede bir çatışma durumunun olacağını kesin olarak söylemek hata olur, yine de, ortaya çıkabilecek herhangi bir çatışmaya çözüm bulmak için diğer ilgili taraflarla etkileşimde bulunmak, bölgeye yönelik politika formülasyonunu revize etmek, Rusya'nın Arktik ile ilgili olarak işlediği çerçeveyi anlamak bölge adına oldukça önemlidir. Ancak, Arktik bölgesindeki tek aktörü Rusya olarak düşünmek doğru değil. Bundan dolayı soru, bölgesel ve uluslararası örgütlerin savaş ve barışa ilişkin toplu bir karar alma sürecinde önemli bir rol oynayıp oynayamayacaklarıdır. Bunlar uluslararası ilişkilerde savaşın mı yoksa barışın mı hüküm süreceğini belirleyen ana faktörler olmasına rağmen, bu bölgede bölge içinde olan ve bölgede olmayan ülkelerin rolü de artıyor.

Arktik konusunu bölgesel ülkeler ya da bölge dışı ülkeler kapsamına indirgemek basit kalabilir. Zira bölgede kıyası olsun ya da olmasın Arktik'e bir şekilde taraf olan ülkelerin üye olduğu uluslararası kuruluşlar bölgede yaşanan ve yaşanılacak olan olaylarında habercisi diyebiliriz. Teorik olarak açıklamak gerekirse, ülkelerin kendi kimliklerinden ziyade üyesi oldukları uluslararası kuruluşları da bağlayan bazı kararlar alması atılan adımları bölgesellikten çok uzaklaştırarak yine bir dünya problemi haline getirebiliyor. Olaylara geniş çerçeveden bakıldığında bu bölgenin tarafsız ilan edilmesinin bir stratejisi olarak bu kimlik perspektifinden düşünülmüş olabileceğini söylememiz gerekmektedir.

Şekil 3: Arktika Bölgesi Devletleri

Kaynak: (Heikkilä & Laukkanen, 2020).

Yukarıda bahsettiğimiz konuyu derinleştirdiğimizde, bölgesel ülkelerin yanı sıra uluslararası kuruluşlar, bölgesel kaynakların geliştirilmesi, yaşanan gelişmelerin uluslararasılaşması ve Arktik bölgesinin güvenliğinin düzenlenmesi gibi Kuzey Kutbu'na ilişkin bölgesel ve özellikle uluslararası öneme sahip belirli konulara dâhil oluyorlar. Dolayısı ile bölgesel sorunlar Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi, AB ve NATO için de birer sorun haline geliyor. Bu kuruluşlar, Arktik bölgesi ile ilgili karar alma sürecini etkileyen ana devlet dışı aktörlerdir.

Uluslararası kuruluşlar ile birlikte düşünüldüğünde Rusya'nın küresel anlamda sergilediği davranışlar daha önemli bir hale dönüşmektedir. Rusya ilk olarak, Arktika bölgesinde sosyo-ekolojik ve politik sorunları, bölge için uluslararası bir rejim ve küresel yönetim açısından ele almalıdır. İkinci olarak, ilgili uluslararası yasalar, Kuzey Kutbu'nun uluslararası rejimini yöneten Arktik politikasının doğasına uygun tanımlamalıdır. Rusya'nın bölgesel anlamda atacağı adımlar bölgede yükselmek isteyen güçlerin önünün açılmasına neden olacağı için politik açıdan çok önemlidir. Teorik bakış açısı ile Rusya'nın önceliğinin güvenlik olduğu birçok kuramcı açısından

dillendirilirken bir takım kuramcılarda enerjinin daha önemli olduğunu ileri sürmektedir. Birbirinden ayrı düşünülemez kadar önemli olan bu iki değer bölgede 'yükselen güç' (Fortmann, 2004) olma açısından önemi de tartışılmaksızın değerini korumakta. Arktik Konseyi dâhilinde olan ülkelerin küresel platformlardaki üyeliklerinin geniş yelpazelerinde alacakları destekle Rusya'nın zor durumda kalacağını düşünürsek daha işlevsel bir etkileşim oluşturmak açısından pozisyon alınması bir zorunluluktur.

Rusya soğuk savaş sonrası ağırlık vermeye başladığı Arktik politikaları ile bölgenin küresel gücü olmakta geç kalmış sayılmaz. Zira bölgede Amerika'nın atılımları çok daha öncesine dayansa dahi Rusya'nın sınır ve deniz hâkimiyetinin fazla olması her ne olursa olsun korunan örtülü haklarını saklı tutmaktadır. Rusya'nın güç teorisindeki yerinin müttefiklerince de önemine vurgu yaptığımız bu bölümde küresel anlamda hem yükseliş hem de denge teorisinde yapılması gereken ve ilerleyen süreçte ortaya konan doktrine değinerek bir strateji ortaya koymaya çalıştık. Bu açıdan her bir ülkenin kendi yaklaşımları açısından ele alınan Arktik bölgesinde baş aktörlerden olan bir diğer ülke Amerika'nın sergileyeceği tavırlar ve küresel güç olma kuramıyla sergilediği liderlik vasfı, bölgede atacağı adımları daha da anlamlı hale getirmekte. Bölgenin yükselen güçleri açısından diğer önemli devlet unsuru olan Amerika konusunu bir sonraki bölümde işleyerek küresel güç olma yarışında Arktik politikalarını karşılaştırmalı olarak gözden geçireceğiz. Böylelikle küresel güçlerin Arktik bölgesinde yükselmek için aldığı kararları sorgulamak daha kolay olacaktır.

Şekil 4: Arktika Bölgesinde Askeri Tesisler

SAMPLE OF ARCTIC REGION MILITARY FACILITIES

UNITED STATES NORWAY FINLAND CANADA SWEDEN
DENMARK/GREENLAND RUSSIA ICELAND

Kaynak: (<https://www.af.mil/Portals/1/documents/2020SAF/July/ArcticStrategy.pdf>)

2.2. AMERİKA'NIN ARKTİK DOKTRİNİ

İzolasyon politikasını terk ederek küresel anlamda etkisini daha fazla artırma çabasına giren ABD'nin, yayılmacı davranışlarının sonunda nasıl bir sonla karşılaşacağı merak konusu. ABD küresel ekseninde gücünü koruyabilecek mi yoksa güç kayması ile bu gücünü paylaşmak zorunda mı kalacak? İşte Arktik bölgesine giriş yaparken değerlendirmemiz gereken temel konulardan birisi bu sorunsal olacaktır. Zira Amerika'nın küresel ekseninde uyguladığı politikalar II. Dünya Savaşı'ndan bu yana sürekli olarak dikey bir seyir izlemekteydi. Ancak 1990 sonrasında dünya ülkelerinin genel bir toparlama seyri göstermesi üzerine bu güç ekseninde ne yönlü bir geçiş olduğu konusu da oldukça düşündürücüdür.

Dünya savaşları sonrasında bir süre tek kutuplu olarak liderliğini sürdüren Amerika (Ikenberry, 2002) son 20 yılda yükselen güçler grubunda olan Rusya ve Çin için yeni politikalar üretmek zorunda. Birçok yıldır savunma ve saldırı mekanizması ile küresel dünya ekseninde Avrupa ile tam olarak aynı ekseninde olmasa dahi yine de ortak çıkarlar üzerine hareket eden Amerika (Conley, 2015) bu defa karşısında güçlü Rusya ve yine aynı şekilde onunla birlikte tam

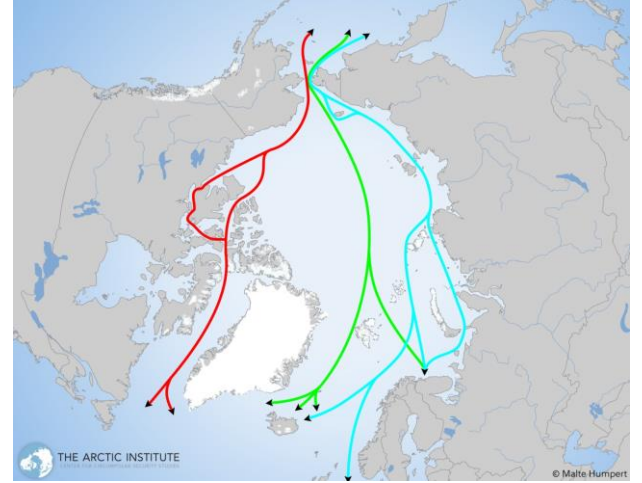
olarak paralel hareket etmese de ortak çıkarlar dahilinde birçok karara atılan adımda yanında olan Çin ile bir güç paylaşımına doğru gittiği görülmekte (Ikenberry, 2002). Bunun yanı sıra bölge de bu üçlü yalnız da değildir. Kanada, Norveç ve Danimarka'nın da söz sahibi olduğu kıyıdaş ülkeler ile hesaplanırsa Amerika bu bölgede gücünü daha da paylaşacak gibi gözüküyor.

Arktik bölgesi daha yeryüzüne çıkartılmamış petrol kaynaklarının %13'üne, doğal gazın %30'una, sıvı doğal gazın %20'sine ev sahipliği yapmaktadır. Bu kaynakların %84'ünün açık denizlerde olduğu tahmin edilmektedir (Terry, 2020). Teknolojik hareketliliğin arttığı ve sanayileşmenin yerini farklı alanlarda gösterdiği günümüzde enerji ihtiyacının da çeşitlendiği bir zaman dilimine doğru ilerlemekteyiz. Özellikle uzay araştırmaları konusunda daha fazla enerjiye ihtiyacı olan dünya devletlerinin bu bölgedeki esas amacı da bu enerji ihtiyacını karşılamaktır (Moore, 2004). Önümüzdeki dönemlerde uzay hukuku ve uzay endüstrisinin daha ileri bir boyuta taşınacağını söylemek oldukça gerçekçidir. Bu gerçeklik ile gelecek planlaması yapan ülkelerin enerjiye daha fazla elde etmesi ve dünyanın ötesinde bir güç hegemonyasında liderlik için şimdiden çok fazla çalışması gerekmektedir. Arktika Bölgesi'nin kaynaklarının yarısı Rusya'nın, beşte biri ise ABD'nin egemenlik alanındadır. Bölgeden çıkan kaynaklar, Rusya'nın dünyanın en büyük petrol ve doğalgaz ihracatçılarından biri olmasını sağlamaya yetecek kadardır. Buna karşılık olarak, ABD ise, enerji konusunda dışa bağımlılığını düşük seviyede tutmak ve gelecek yatırımlarına daha güçlü ulaşmak için bölgedeki enerji kaynaklarına ihtiyaç duymaktadır. Yukarıda da bahsettiğimiz ve ortaya koyduğumuz veriler bölgenin dünya geleceğini hatta uzay egemenliğindeki geleceği ne kadar etkileyeceği konusunda bize fikir vermektedir.

Amerika Jeoloji Merkezi araştırmasına göre, Kuzey Kutbu, dünyanın keşfedilmemiş petrol kaynaklarının (90 milyar varil petrol) yüzde 13'üne ve dünyanın keşfedilmemiş gaz

kaynaklarının yüzde 30'una (1,669 trilyon fit küp doğal gaz ve 44 milyar varil doğal gaz sıvısı) sahip. Bu kaynakların tahminen yüzde 84'ü açık deniz alanlarında bulunuyor. Arktik, tahmini 29,9 milyar varil petrol, 221 trilyon metreküp doğal gaz ve 5,9 milyar varil doğal gaz sıvısı içeren en muhtemel ikinci Arktik eyaleti (Batı Sibirya Havzasından sonra) (U.S. Geological Survey, 2008).

Şekil 5: Arktika Deniz Yolu Taşımacılığı Rotaları

Kaynak: (<https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Arctic-Shipping-Routes-high-res.jpg>).

17. yüzyılda İngiliz yazar Selden, açık denizlerdeki tüm alanların oralarda gücünü uygulayabilen devletlerin hâkimiyetleri ya da egemenliklerinin kontrolü altında olduğunu söylemiştir (Gardiner, 2003, s. 392). Dünya Savaşları sonrasında yeni dünya sisteminde hegemon güç olarak kabul edilen ABD'nin deniz yollarına ve araçlarına hâkim olması ve stratejik noktadaki üstünlüğü hegemonik güç olarak varlığını devam ettirmesinin başlıca unsuru olarak denizlere olan hâkimiyeti kabul edilmektedir. Selden'in yanı sıra, İngiliz donanmalarını sahada inceleyen ve bu başarıyı analiz eden başka bilim insanları da ortaya çıkmıştır. Bunlardan biriside, ABD'nin 20. yüzyıl deniz stratejisinin kurucusu olan Alfred Thayer Mahan'dır. Momsen'in 'Roma Tarihi' isimli eserinde: "Eğer Hannibal Roma'yı denizden Kuşatmaya kalksaydı her şey oldukça farklı olurdu", cümlesi Mahan'ın denizler üzerindeki

düşüncesini derinden etkiler (Lumpur, 1996, s. 134). Daha sonra Mahan Amerikan donanmasını ele alarak bugünkü seviyesine ulaştırır. "Mahan; teorisini daha çok İngiltere'nin küresel güç olarak görüldüğü 19. yüzyıldaki İngiliz donanmasını inceleyerek ortaya koymuştur. Mahan'ın teorisi her ne kadar 19. yüzyıl dünyasında ortaya konulmuş olsa da bugünün jeopolitik hamlelerini de açıklamaktadır." (Akzeybek, 2016, s. 25-42). Kuzey Kutbu perspektifinden bakıldığında, Enerji'nin ön planda olduğu ve stratejik öneme sahip olan Arktik bölgesinde Deniz Hâkimiyet Teorisi oldukça önemlidir. Arktik odaklı olarak, Deniz Hâkimiyeti Teorisinden hareketle Amerika'nın hareketleri soğuk savaş yıllarına nazaran Rusya tarafından daha fazla takip edilmektedir.

Kuzey Kutbu bölgesi, azalan deniz buzu ve teknolojik gelişmeler nedeniyle giderek daha erişilebilir hale gelirken, çok uluslu şirketler, bu kullanılmayan hidrokarbon kaynaklarının araştırılmasını, rezervlerini önemli ölçüde artıracak cazip ticari fırsatlar ve uzun vadeli yatırımlar olarak görüyor. Bu kaynakların geliştirilmesi, bölgeye önemli ekonomik faydalar sağlayabilir ve gelecekteki ABD enerji tedariklerinin veya ihraç mallarının güvence altına alınmasına katkıda bulunabilir, ancak altyapı yetenekleri ve çevrenin korunmasına ilişkin endişeler devam etmektedir.

Küresel sermayeler bazında incelediğimizde ise, Arktik avantajlı konumda gözükmekte. Küresel şirketler, rezervlerini artırmak ve üretimi sürdürmek için arayışlarına devam ederken dünyanın giderek daha tehlikeli bölgelerden oluştuğunun farkındalar. Bu riskli bölgelere karşın, Kuzey Amerika Arktik bölgesi, şimdilik istikrar ve hukukun açısından daha değerli avantajlar sunmakta. Şirketler ve kurumlar dünyanın en bol petrol kaynaklarının çoğunun istikrarsız alanların kapsamında olduğu gerçeği ile karşı karşıya. Son yıllarda bu daha da büyük bir endişe haline geldi. Tunus, Mısır ve Libya hükümetinin devrilmesine tanık olan ve Akdeniz devletlerini tehdit eden Arap Baharı, bölgedeki düzenini sarstı. Bölgesel çatışmalar ENI, Total, BP ve diğer şirketleri o ülkedeki

operasyonları kapatmaya ve personellerini tahliye etmeye zorladı. Tüm bu kaos ortamının yanında henüz sessiz olan ve hukuk statüsünün uygulanmaya daha elverişli bölgesi Arktik'te araştırmalar yapmak daha akılcı. Arktik'te uluslararası hukuka göre işbirliğinin ön plana çıkması, bölge özelinde çatışmasızlık ortamının devam etmesi ve istikrarlı bir düzenin hâkim olması avantajları artırmaktadır. Aynı doğrultuda, bölgede birden çok uluslararası anlaşma, kurum ve kuruluş sayesinde işbirliğinin, çatışmasızlığın ve öngörülebilirliğin olması sermaye yatırımları için elverişlidir.

Uluslararası hukukun güvencesi kapsamında sürdürülen işbirlikleri teorik açıdan bize yatay seyreden bir güç dengesini anımsatmaktadır. Dengeye dayalı bu sistemde Amerika'nın bölgede daha önce yaptığı bildirimler ve ulusal stratejiler Rusya'nın yükselen güç oluşumu aksine bir denge politikası gütmektedir. Rusya'nın politik atılımlarının 2000'li yıllar sonrasında artması ancak Amerika'nın 1980'li yıllara dayanan politik önlemleri karşısında sadece güç dengesi teorisi çalışabilmektedir. Tek kutuplu düzenden ziyade en başından bu zamana kadar çok kutuplu bir düzen içerisinde olan Arktik bölgesinde hegemonya kurulmasından bahsetmek çok doğru olmayacaktır. Hem arktik ülkeleri hem de arktik dışı ülkelerin oluşturduğu çok kutuplu sistemde güçler dengesi ve yükselen güçler olarak yapılan teorik analizler bu bölge için daha sağlıklı çalışacaktır. ABD, Rusya ve dolaylı olarak Çin'in oluşturduğu kutupsal yapılar, stratejik açıdan oldukça kritik özelliklere sahip Arktik bölgesinde geleceğe yönelik bazı sinyalleri bize vermektedir. Yükselen güçler içerisinde Çin'in ön plana çıkması küresel anlamda normal karşılanmakta. Ancak Çin Hükümet başkanının yaptığı 'hegemonya kurmaya çalışmak gibi bir amacımız yok' söylemi yukarıda söylediğimiz gibi hegemonya teorisinin sağlıklı çalışmayacağına da bir göstergesidir. Çok kutuplu düzen içerisinde incelenmesi gereken bir diğer aktör, Arktik dışında yer alan ama Arktik'te olması ile Rusya'ya güç katan Çin'i 'Çıkar Dengesi' teorisi kapsamında incelemek uluslararası ilişkiler literatürü açısından daha sağlıklı olacaktır.

2.3. ÇİN'İN ARKTİK DOKTRİNİ

Henry Kissinger, “Çin ulusu tarihte sıradan bir ulus devlet gibi değil, sürekli doğal bir olgu gibi var olmuş ve her çöküşten sonra doğanın değişmez bir kanunu gibi kendini yeniden oluşturmuştur” (Kissinger, 2015, s.25) sözüyle tasavvur eden günümüz Çin politikasının analizini derin bir şekilde yapmıştır. Çin 1950 yılında dünyanın fakir ülkeleri listesinde yer alırken son 30 yılda yukarı yönlü hareketi diğer başat güç olarak bahsettiğimiz ülkeleri endişelenmesine neden oldu. Hali hazırda bu yönde Çin Devlet Başkanı Xi Jinping, “Çin, mevcut uluslararası sistemin bir katılımcısı, üreticisi ve katkısızdır. Küresel yönetim değişim sürecinin katılımcısı, kolaylaştırıcısı ve lideri olmaya devam etmek istiyoruz” diyerek, küresel sisteme olan entegrasyonlarının gelişeceğinden, bölgelerin kurallarını şekillendiren pro-aktif tavırlar sergileneceğinden bahsetmiş ve Arktik için mesajını vermiştir (Peng, 2018).

Arktik bölgesi, Rusya, ABD ve Çin başta olmak üzere küresel güçlerin buluşma noktası olarak yeni dönemde karşımıza çıkmakta. Bu alanda ilişkilerin devlet merkezli yürütüldüğü ve rejim güvenliği ile özdeşmiş olan siyasi bağımsızlığın, güçler arası denge arayışıyla pekiştirildiği bir bölge olarak görülmesine karşın bunun birkaç farklı teorik açıklamasını Rusya ve ABD üzerinden yukarıda yaptık.

Uluslararası sistemde bölgesel olarak yeni stratejik adımlar atan Çin birçok alanda dengeleyici rol oynayan sistemin parçasını haline geldi (Chen, 2012, s. 358-371). Dengede rol oynamaktan kasıt olarak Rusya ile birlikte olduğu alanlarda, Rusya'nın ABD karşısındaki güç gösterisine destek olması ve ağır tarafı sağlama amaçlı orada olmasından bahsediyoruz. Dolayısıyla bölgede büyük güçler tarafından geliştirilen yapılar olarak görülen dinamik hareketlenmeler ve devletlerarası işbirliği projeleri büyük devletlerin olduğu kadar zayıf devletlerin de birtakım çıkarlarının korunması için bir fırsat olarak görülebildiğini söylemekteyiz. İşte bu noktada Arktik kanalında

hareket eden Çin'in hegemonya olmaktan ziyade 'Çıkar Dengesi' rolü üstlendiğini söylemek mümkündür.

Arktik bölgesinde teorik açıdan bağımsızlığın sağlanabilmesi günümüz dünyasında zor olabilir. Karşılıklı bağımlılığın bölge dışı ilişkilerde aranmasının bölge kaynaklı sebeplerinden bir diğeri de ülkelerin sahip oldukları kalkınma kapasiteleri ve avantajları arasındaki farklılıklar ve bölgesel sorunların çözümü ile ilgili kolaylığın sağlanmasıdır (Chircop, 2011, s. 9). Bu durumu Arktik içinde uyarlamak geçerli olabilir. Rusya, ABD, Arktik Konsey ülkeleri, Çin ve diğer uluslararası aktörlerin, aralarındaki rekabetten kaynaklanan tek taraflı jeo-stratejik denge arayışının sonuç verip vermemesinden ziyade bölgesel çıkarda kimlerin ne pay alacağı önemlidir. Küresel anlamda ya da Arktik bölgesinde fark etmeksizin, bölge devletlerinin kendi imkânlarını bölge devletlerinden bağımsız olarak kullanmak istemesi stratejik denge arayışına yol hazırlamıştır. Çin Arktik konusunda ortada durmayı tercih etmek istese de konjonktür buna müsait değil.

Bölge açısından söz konusu güçler arası güvenlik ikileminin ortaya çıktığı düzende Rusya ile Çin, Batı ülkeleri ile Amerika ya da bölge ülkeleri ile konsey üyeleri arasındaki ikili ya da daha fazla ittifakların oluşması kaçınılmaz olacaktır. Bu durumda ülkelerin gelecek endişesi ile bölgeyi kutuplaştırmaya götüreceği bir diğer tartışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır (Holmes, 2008, s.323). Ancak Rusya ve ABD'nin aksine Çin, bölgeye komşu ülke konumunda olarak Rusya'nın yanında gibi gözükmesinin nedeni aşağıda verilen Şekil 6'da görüldüğü üzere deniz yollarının geçtiği güzergâhtan ibarettir. Çin'in tutumuna göre çıkaracağımız analizde, Çin Arktik politikasını bölge devletleri ile amaçlara ortak olmak ve diğer Arktik ülkeleri ile Arktik'in geleceğini beraber inşa etme üzerinden oluşturmaktadır. Çin'in Arktik bölgesinde elde ettiği gözlemci statüsü ile etkinliğini ve bağıni koparmadığı bölgesel sistemde yerini sağlamlaştırmaya çalışırken bir

yandan da aktif olarak güçlü ekonomisi kullanma peşinde. Bu durumda Rusya ile kıyasal olarak yakınlık kurmak zorunda kalan Çin'in "Çıkar Dengesi"ni korumak için şu an güç dengesinde yerini ortada tutmaya çalıştığı gözlenmektedir.

Şekil 6: Çin- Arktik Deniz Yolu

Kaynak: (<https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Snow-Dragon-Route-2012-high-res.jpg>)

Çin'in çıkar dengesi pozisyonuna iten diğer bir etmen, bir kuşak bir yol projesinin bir parçası pozisyonunda olan 'Kutup İpek Yolu' projesidir. Asya'dan başlayıp Avrupa ve Kuzey Amerika yolunda ticari tasarruflara giden bu yol Çin için oldukça önemli bir yere sahip. Bu nedenle Çin, üstünlük kurmaktan ziyade bölge ülkeleri ile arasındaki çıkar ilişkisini koruyarak hedeflediği ticari hacmi sağlama yolunda daha emin adımlarla ilerlemektedir. Çin, her ne kadar hegemonya olmak gibi bir amacımız yok dese dahi, dünya genelinde farklı bölgelerde farklı teoriler uyguladığını gözlemleyebiliyoruz. Bölgeye göre operasyonel farklılıklar ile yaklaşımlarda bulunan Çin Arktik bölgesindeki tercihini orta denge pozisyonundan yana yapmakta (Grätz, 2012). Tabi bunun sadece ticari olarak değil güvenlik açısından da yaklaşımları mevcuttur. Bu konuda Waltz, gücün çok kullanışlı bir araç olduğunu bu nedenle de pek çok devlet adamının yeteri düzeyde güce sahip olmak istediğini belirtir. (Waltz, 1979, s. 117). Ancak ona göre, bazı durumlar-da devletin öncelikli kaygısı güce sahip olmak değil, güvenliği elde etmek-tir" diyerek belki de Çin tasviri

yapmıştır. Evet Waltz'ın bu yaklaşımı yukarıda devletleri ayrı ayrı işlerken kurduğumuz teorik yaklaşımdan en çok Çin'in doktrinine uyuyor gibi gözükmemektedir (Waltz, 1967, s. 215). Ancak arktik bölgesi diğer bölgelerden bir özellik ile yine ayrılır. Bu özelliği, Thucydides'in "güçlüler güçleriyle istediklerini yaparlar zayıflar katlanmak zorunda oldukları şeye katlanırlar" (Thucydides, 1958) sözleriyle açıklamaya çalışalım. Arktik bölgesi diğer bölgelerden farklı olarak tamamen kendi bölgesinde güçlü ve bir şekilde uluslar arası kuruluşlarda öneme sahip ülkelerden oluşmakta. Yani bu bölgede hegemonya gücü kurmak, egemenlik elde etmek ve küresel anlamda güç gösterisi yapmak çokta kolay değil. Çin bu dengede Thucydides'in yaklaşımdan örnek olarak güç düellosuna girmekten ziyade bu güçler ekseninde ortada kalarak kendi menfaatleri doğrultusunda işler yapma çabasında olmayı tercih ediyor. 21. Yüzyılda yeni teori ve yeni çalışmalara ihtiyaç duyduğumuz açıktır. Uluslararası alanda yeni güçlerin ortaya çıkması, ABD'nin son dönemde geri planda kalması, gelişmekte olan ülkelerle birlikte rekabet alanının genişlemesi, teknoloji gelişimi ile küreselleşmenin dünyanın dışına çıkarak gezegenler arasında yeni bir dönemin başlayacağı geleceğin dünyasında farklı bir şeyler söylemenin tam zamanı. Küresel anlamda tüm bunları yok saymak ve görmezden gelmek geleceği yanlış okumaya neden olacaktır. Artık Amerika'nın sistemsel olarak değişmesi, Arap Baharı sonrasında büyük göçlerin yaşanması ile insani homojenliğin artması, dünyada neredeyse tüm alanlarda yerleşik düzenin yeniden dizaynı ile başlayan bölgesel savaşımlardan uzak bir bölgede kalan Arktik hem bugünün hem de geleceğin önemli bir konusudur. Buzulların erimesi ile oluşacak yeni deniz yolları ve hatta ortaya çıkacak kara kütleleri ile yeni ülkelerin kurulacağı bir düzenden bahsederken küresel anlamda güç ilişkisinin sabit kalması da beklenmemeli. Bu nedenle bölgesel açıdan incelediğimiz Arktik konusunda Çin'e yönelik bir güç unsuru yüklemek yanlış olacaktır. Görmezden gelinmeyecek şekilde güçlenen Çin bu bölgede elbette plansız hareket etmeyecektir ancak güç dengesinde ya da güç sistemleri

teorilerindeki yaklaşımlarda yer alan unsurlarda fiziksel olarak bir yere konumlandırmak şimdilik oldukça erken diyebiliriz. Çin bu noktada ortada seyreden tavır ve tutumları ile her çatışmadan uzak kalmayı başarabilen bir tavırla küresel politikalarını sağlıklı şekilde sürdürebiliyor. Son söz olarak, bölgede seyreden politik tutumların oldukça seviyeli olduğunu da belirterek diğer çatışma alanlarından farklı bir durum içinde olduğunun altını çizmeliyiz.

SONUÇ

21. yüzyılda güvenlik endişenin arttığı dünyamızda artık sadece ulus ötesi politikalar değil dünya ötesinde bir hukuk sistemi oluşturma açısından adımları atarak gezegenler arasında güç etkinliği gösterme çabasına girmiş bulunmaktayız. Bu noktada dünyanın her alanında neredeyse keşfedilmemiş bir alan kalmazken ülkelerin üstünlük ya da etkinlik gösterdiği alanların sınırları artık birbirine temas etmeye başlamış hatta ötesine geçerek çıkar ve sömürü yarışına dönüşmüştür. Tam bu noktada, enerjiden yeni sınırlara kadar henüz keşfedilmeyi bekleyen bölge olan Arktik konusu her ne kadar gündem de olmasa da sessiz şekilde ilerleyen politik adımlara ev sahipliği yapmaya başladı. Enerjinin Akdeniz boyutu ile yakından yaşadığımız uluslararası konuları birkaç kat daha fazlası rezerve sahip olan Arktik açısından düşününce gelecekte bölgeyi pekiyi günlerin beklediğini söyleyemeyiz. Bu noktada sınırlarını belli eden Arktik içi ya da dışı ülkelerin sergileyeceği tutumların tamamen menfaat üzerine kurulu olması uluslararası ilişkilerin zaten bir parçası olduğunu biliyoruz. Ancak buradaki ülkelerin birer dünya ülkesi olduğunu düşünürsek, bölge politığının bir Afrika ya da Ortadoğu coğrafyasında olduğu gibi çatışma ile çözülemeyeceğinin farkındayız.

Arktik bölgesinde sadece devletleri baz alarak yapılacak olan bir çalışma çok fazla sağlıklı olmayacaktır, zira soğuk savaş döneminin iki karşıt gücü olan ABD ve Rusya'nın direkt olarak karşı karşıya olduğu bu bölgede uluslar arası kuruluşları kullanmayan bir ABD olması düşünülemez. Karşılıklı olarak atılacak olan

adımlardan ziyade diğer ülkelerinde nasıl tutum sergileyeceği elbette önemlidir. Ancak ABD ve Rusya'nın Ortadoğu coğrafyasında geliştirdiği saha manevra taktikleri ile güçlendirdiği saha tecrübesi karşısında diğer Arktik ülkelerinin masa dışında bir etkinliğinin olmayacağı da aşikardır. Tam bu noktada Afrika'dan Avrupa'ya kadar çatışmasız olarak politik stratejisini yürüten Çin'in sergileyeceği tutum ve tavır şimdiden oldukça önem arz etmekte. Bu noktada Çin'in 'bandwagoning' (peşine takılmak) olarak adlandırdığımız ya da hegemonya olarak nitelendirdiğimiz güç politikalarından herhangi birini seçmeyeceği bu çalışmanın ana tezidir. Bu doğrultuda sonuç olarak söyleyebiliriz ki, Çin Arktik politikasında Çıkar Dengesi güderek tüm ülkeler ile belirli bir mesafede ekonomi ve güvenlik bakımından hedeflediği politikaları sürdürmeye devam edecektir.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI BEYANI VE ÇIKAR ÇATIŞMASI BİLDİRİMİ

Araştırmacılar herhangi bir çıkar çatışması bildirmemiştir.

Araştırmacılar makaleye ortak olarak katkıda bulunmuşlardır.

KAYNAKÇA

- Akzeybek R., (2016). "Enerji Güvenliği Bağlamında Çin'in Afrika Politikası", *Turkish Studies* No. 8, 25-42.
- Aleskerov F. & Victorova E. (2015). An Analysis Of Potential Conflict Zones In The Arctic Region, Moskow: National Research University Higher School of Economics, , 4.
- AMAP (Arctic Monitoring and Assessment Programme). (2011). "Arctic Climate Issues 2011: Changes in Arctic Snow, Water, Ice and Permafrost". <https://www.amap.no/documents/download/2267/inline> (Erişim Tarihi: 19.12.2020).
- Brady, A.M. (2017). "China's Expanding Antarctic Interests: Implications For New Zealand", Small States And The Changing Global Order: New Zealand Faces The Future' At University Of Canterbury, 3-4 June 2017, Christchurch New Zealand.
- Chen, G. (2012). "China's Emerging Arctic Strategy". *The Polar Journal*, 2(2): 358-371. Chircop, A., (2011). "The Emergence Of China As A Polar-Capable State", *Canadian Naval Review*, 7(1): 9-14.
- Chircop, A., (2011). "The Emergence Of China As A Polar-Capable State", *Canadian Naval Review*, 7(1): 9-14.
- Conley H. A., (2015). America in the Arctic. <https://www.csis.org/analysis/america-arctic> (Erişim Tarihi: 30.01.2018).
- Gardiner R. K., (2003). *International Law* (Longman Law Series), (Harlow. Pearson Longman, 392.
- Grätz, J. (2012). "The Arctic: Thaw with Conflict Potential". *CSS Analysis in Security Policy*, ETH Zurich, 118, 1-4.
- Gunitskiy, V. (2008). On thin ice: Water rights and resource disputes in the Arctic Ocean,. *Journal of International Affairs*, 61(2), 261-271.
- Hans J, Morgenthau (2006). *Politics Among Nations: The Struggle for Power and Peace*, McGraw Hill, Boston: 196
- Kissinger, H., (2015). Çin: Dünden Bugüne Yeni Çin, Çev. Nalân Işık Çeper, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 25-27.
- Heininen, L. (2001). State of the Arctic strategies and policies. *Arctic Year Book*,1, 2-47.
- Ikenberry John G., (2002). *Introduction, America Unrivaled: The Future of the Balance of Power*, Cornell University Press: Ithaca.
- Holmes, S., (2008). Breaking the Ice: Emerging Legal Issues in Arctic Sovereignty. *Chicago Journal of International Law*, (9), 323.
- Waltz, Kenneth N., (1967). "International Structure, National Force, and the Balance of World Power", *Journal of International Affairs*, 21(2), 215.
- Waltz, Kenneth N., (1979) *Theory of International Politics*, (Random House, New York, 117.
- Kualo Moll, L., (1996). "American Historian", *Military Affairs*, Cilt 1, No.3, 134.
- Klimenko, E. (2016). Russia's Arctic security policy: Still quiet in the high north?. SIPRI Policy Paper, Solna
- Fyodor. L., (2010). "Russian Dilemmas in a Multipolar World", *Journal of International Affairs*, Cilt 63, No. 2, (Spring/Summer), 19-32.
- Terry M., (2011). *Exhausted global oil supplies make Arctic the new hydrocarbon frontier*. <http://www.theguardian.com/environment/2011/jul/05/oil-supplies-arctic>, (20.11.2020).

- Heikkilä M. & Laukkanen M., Arctic Centre of the University of Lapland in Rovaniemi, Finland, <https://www.arcticentre.org/EN/arcticregion/Maps/Administrative-areas/>, (Erişim Tarihi: 30.11.2020).
- Fortmann, M., (2004). "Conclusions: Balance of Power at the Turn of the New Century", Stanford University Press, Stanford
- Moore J. N. (2004). United States Adherence To The Law Of The Sea Convention A Compelling National Interest. <http://www.virginia.edu/colp/pdf/house-testimony.pdf> (Erişim Tarihi: 05.01.2020).
- National Geospatial-Intelligence Agency, <https://www.af.mil/Portals/1/documents/2020SAF/July/ArcticStrategy.pdf>, (10.12.2020)
- Schweller Randall L., (2004). Unanswered Threats: A Neoclassical Realist Theory of Underbalancing, *International Security*, 29(2), 166.
- Schweller, Randall L. (1994). "Bandwagoning for Profit: Bringing the Revisionist State Back In", *International Security*, 19(1),
- The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Arctic-Shipping-Routes-high-res.jpg> (Erişim Tarihi: 02.12.2020).
- The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Snow-Dragon-Route-2012-high-res.jpg> (Erişim Tarihi: 02.12.2020).
- The Arctic Institute, <https://www.thearcticinstitute.org/wp-content/uploads/2016/07/Oil-and-Gas-in-Russia-high-res.jpg>, (Erişim Tarihi: 15.11.2020).
- Thucydides (1958). *History of the Peloponnesian War*, çev. Charles F. Smith, Harvard University Press, Cambridge.
- U.S. Geological Survey, "Circum- Arctic Resource Appraisal: Estimates of Undiscovered Oil and Gas North of the Arctic Circle," 2008, 1, <http://pubs.usgs.gov/fs/2008/3049/fs2008-3049.pdf> (Erişim Tarihi: 01.12.2020).